

BEZOEKADRES

Koningskade 40
2596 AA Den Haag
070 351 97 51
Nederland

POSTADRES

Postbus 93218
2509 AE Den Haag
Nederland

Minister voor Natuur en Stikstof
Mevrouw C. van der Wal-Zeggelink
Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
De heer P. Adema

datum	ons kenmerk	contactpersoon
11 oktober 2022	120027/BT	Anke van Houten
betreft	uw kenmerk	e-mail
Reactie op advies Remkes	-	ahouten@uwv.nl

Hooggeachte mevrouw Van der Wal-Zeggelink, heer Adema,

De Unie van Waterschappen onderschrijft de urgentie die Johan Remkes met zijn advies "Wat wel kan" uitdraagt. De aangedragen oplossingen zijn onontkoombaar. De uitstoot van stikstof moet naar beneden, de natuur moet worden hersteld en de draagkracht van het water en bodemsysteem – inclusief de waterkwaliteit -, moet leidend zijn bij het bepalen van "wat *waar* wel kan".

De waterschappen herkennen de door de heer Remkes geschetste problematiek en willen vanuit hun uitvoeringskracht bijdragen aan de noodzakelijke transitie. De heer Remkes schetst de ingrijpende gevolgen van het mogelijk wegvallen van de vrijstelling bouw, waardoor onder andere de voortgang van de energietransitie in gevaar komt. De waterschappen delen deze zorgen, ook vanwege het werk aan het Hoogwaterbeschermingsprogramma en andere projecten voor waterveiligheid, waterkwaliteit en klimaatadaptatie. De noodzaak tot onverkorte uitvoering van de door de heer Remkes geschetste maatregelen kan niet voldoende worden benadrukt. De heer Remkes stelt daarbij dat de kritische depositiewaarde mogelijk vervangen kan worden door een ander systeem, maar dat de juridische houdbaarheid voorop staat. De waterschappen onderschrijven dit en willen een snelle uitvoerbaarheid daar nog als randvoorwaarde aan toevoegen.

De heer Remkes heeft een samenhangend geheel van adviezen opgesteld en waarschuwt voor selectief te werk gaan bij het overnemen van de voorgestelde aanpak. Ook dit onderschrijven de waterschappen. Om toe te werken naar een robuust natuurlijk systeem dat weer ruimte kan bieden aan nieuwe ontwikkelingen, is integraal werken een absolute noodzaak. Dit vragen we ook van het rijk en betekent beter afstemmen en aanscherpen van het beleid. We kunnen niet langer 'dweilen met de kraan open'. De waterschappen ervaren dat de grenzen van het watersysteem – de voorwaarde voor de klimaatbestendigheid en vruchtbaarheid van onze delta – zijn bereikt. Het stemt de waterschappen dan ook positief dat in het advies een centrale rol is toebedeeld aan de principes van water en bodem sturend. Waterschappen hebben hier in hun gesprek met de heer Remkes voor gepleit, als onderdeel van een integrale aanpak. Dit geldt zowel voor de waterbeschikbaarheid als de waterkwaliteit. Deze moeten bepalend zijn als nieuwe functies worden toebedeeld, bijvoorbeeld bij het herbestemmen van terreinen van uitgekochte piekbelasters.

De heer Remkes noemt een aantal specifieke oplossingsrichtingen waar we graag vanuit onze kennis en uitvoeringskracht aan willen bijdragen en waarbij we een aantal zaken graag willen benadrukken:

Waterkwaliteit direct meenemen

Het is onvermijdelijk dat een aantal piekbelasters in de directe nabijheid van overbelaste natuurgebieden stopt. Deze beweging is nodig om zowel letterlijk als figuurlijk ruimte te krijgen in de vergunningverlening en de gebiedsprocessen. Zulke ingrijpende veranderingen moeten we met elkaar in één keer goed doen. De waterschappen willen daarom benadrukken dat het in dit traject om meer gaat dan om het reduceren van stikstofemissie. Het geadviseerde hoge tempo is gezien de urgentie begrijpelijk, maar tegelijkertijd moet worden meegenomen hoe herinrichting of herbestemming bij gaat dragen aan de opgaven voor water en bodem. Als grasland wordt verruild voor akkerbouw, moet rekening worden gehouden met effecten op het watersysteem. Het kan niet zo zijn dat we de depositie op de natuurgebieden, verruilen voor verdere achteruitgang van de waterkwaliteit door vermessing en gewasbeschermingsmiddelen, of voor verdere uitputting van de grondwatervoorraden door gewassen met een grote watervraag.

Water en bodem sturend bij zonering, borging noodzakelijk

De heer Remkes schetst dat een systeem met verschillende zones richting kan geven aan het gewenste duurzame landgebruik. Hierbij stelt hij dat de draagkracht van het water- en bodemsysteem leidend is voor het soort functie dat het gebied aankan. We pleiten ervoor de lange termijn gevolgen voor het watersysteem altijd mee te nemen, waarbij we rekening houden met de klimaatscenario's tot in elk geval 2100. Waterschappen gaan ervan uit dat het uitwerken van deze zonering in de regio plaatsvindt en willen vanuit hun rol als regionale waterautoriteit een stevige positie innemen in de gebiedsprocessen onder het NPLG. We merken dat het principe van water en bodem sturend nog in veel regio's onbekend is. We vragen het rijk om naast het opstellen van het programma voor water en bodem sturend, ook te zorgen voor een goede borging, met de lange termijn voor ogen. Aandachtspunt hierbij is dat diverse stroomgebieden provinciegrens-overstijgend zijn, evenals een aantal natuurgebieden, en dat het een uitdaging is om de verschillende gebiedsprocessen goed op elkaar aan te laten sluiten.

Landbouwakkoord moet richting geven

Het rapport zou volgens de heer Remkes moeten uitmonden in een snelle totstandkoming van een landbouwakkoord dat kaderstellend wordt voor de toekomst van de landbouw. Waterschappen verwachten dat generiek landelijk beleid voor het beperken van landbouwemissies naar oppervlaktewater hierin concreetiseerd en uitgevoerd wordt. Zonder deze maatregelen is het realiseren van de waterkwaliteitsdoelen vanuit de Kaderrichtlijn Water (KRW) in 2027 onmogelijk en dreigt eenzelfde impasse – met juridische procedures – als we nu zien door de stikstofproblematiek.

Naar de mening van de waterschappen moet een dergelijk akkoord niet alleen kaderstellend zijn, maar ook serieus richting geven aan het perspectief voor de landbouw. Boeren die willen bijdragen aan het oplossen van deze ingewikkelde puzzel, moeten in staat worden gesteld om binnen de grenzen van het natuurlijke systeem te opereren. Uit tal van onderzoeken blijkt echter dat deze omslag met de huidige middelen en financieringseisen niet haalbaar is. Een realistische aanpak voor een toekomstbestendig verdienmodel is randvoorwaardelijk.

Perspectief voor de boer om te kunnen extensiveren

De agrarische sector beheert 60 procent van Nederland. Daarmee zijn de boeren een essentiële partners van de waterschappen voor het realiseren van oplossingen voor een betere waterkwaliteit en een klimaatbestendig watersysteem. Zoals de heer Remkes stelt, is extensivering van de landbouw een belangrijke oplossingsrichting. Om deze omslag van de landbouw te kunnen maken, zullen verschillende regelingen over de overheid substantieel en langjarig het verdienmodel van de boeren moeten ondersteunen.

Het nieuwe Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB), waarvoor Nederland eerder deze maand een definitief Nationaal Strategisch Plan heeft ingediend in Brussel, draagt daar aan bij. Het landbouwakkoord

waar de heer Remkes op aankoerst, moet het perspectief van de landbouw verder vormgeven, waaraan de waterschappen ook een bijdrage kunnen leveren, onder andere vanuit hun rol als co-financier van het GLB. Als het gaat om de inzet van de financiële regelingen, zal overleg tussen provincies en waterschappen de komende periode belangrijker zijn dan ooit, gelet op de gebiedsgerichte aanpak en de koppeling met de voorgestelde zonering. Dit betreft ook de inzet van de maatregelen van het zogeheten Deltaplan Agrarisch Waterbeheer.

Nederland heeft middelen uit het Europese Herstelfonds besteed aan twee landelijke subsidieregelingen voor groen-economisch herstel, waarvan het grootste deel voor investeringen op het boerenbedrijf. Vanwege de enorme belangstelling wordt een vergelijkbare regeling onder de geldende GLB subsidievoorwaarden in het najaar van 2022 nogmaals opengesteld. Gelet op het enthousiasme bij de agrarische sector zou een soortgelijke investeringsregeling met nationale middelen nuttig kunnen zijn, met daarbij speciale aandacht voor investeringen op het vlak van waterkwaliteit en waterkwantiteit.

Deze bovengenoemde middelen kennen echter allen – naast hun beperkingen in omvang – hun eigen looptijd. Daarom zullen ze onvoldoende zijn voor een duurzaam toekomstbestendig perspectief. Hiervoor is meer nodig, zoals bijvoorbeeld reële vergoedingen voor agrarisch landschapsbeheer.

Regionale aanpak op de juiste schaal vraagt om extra capaciteit

In de regionale aanpak met gebiedsprocessen – zoals de heer Remkes die voorstelt – is het ruimtelijk integreren van de verschillende gebiedsopgaven één van de grote uitdagingen. Voor de wateropgaven betekent dit het direct meenemen van ruimtelijke reserveringen (ook bovenregionaal) voor bijvoorbeeld de KRW, waterbergingen en overloopgebieden. Tegelijk zorgt de schaal van de regionale aanpak dat de afstand tot de partijen die het betreft soms erg groot is om tot deze integrale aanpak te komen. Mensen moeten op enig moment in het proces letterlijk bij elkaar komen. De uitwerking van de opdracht van de “gebiedsteams” uit het advies van de heer Remkes kunnen de waterschappen dan ook van harte onderschrijven: individuele agrariërs en bewoners uit het betreffende gebied, natuurorganisaties, waterschappers met kennis van water en bodem, medewerkers van de betreffende gemeenten, en onder regie van de provincie.

Op deze manier leidt het proces tot een passende regionale oplossing. We beginnen zeker niet vanaf nul. Er loopt al heel veel in de regio, op alle schaalniveaus en met grote betrokkenheid van de waterschappen en alle andere gebiedspartners. Deze processen doen hun werk; we moeten ze koesteren en er op voortbouwen. Tegelijkertijd legt deze aanpak een enorme claim op de capaciteit bij de decentrale overheden. Om zowel onze kerntaken te kunnen blijven uitvoeren als de gebiedsprocessen te bemensen, zijn extra middelen voor capaciteitsuitbreiding cruciaal. Hiervoor ligt een aanvraag van de decentrale overheden bij het rijk.

Bijdrage van de waterschappen

Waterschappen zijn van oudsher gewend om in de gebieden op integrale wijze mee te werken aan de inrichting van het watersysteem. Met kennis van het gebied en de beschikking over een breed scala aan technische middelen hebben we dat systeem tot het uiterste ingezet voor met name de economische functies. De huidige omstandigheden maken dat ook de waterschappen een omslag moeten maken. Een omslag van faciliteren dat water en bodem op de gewenste wijze kunnen worden gebruikt, naar stimuleren dat het gebruik samengaat met de gewenste instandhouding van het water- en bodemsysteem. Waterschappen hebben hiervoor verschillende middelen, naast het inbrengen van kennis over het gebied en het gericht uitvoeren van maatregelen. Meer kaderstellend kunnen waterschappen via de waterschapsverordening bepaald gebruik voorschrijven als provincies of gemeenten hier om vragen, en hier ook met de vergunningverlening op sturen.

De heer Remkes geeft verder aan dat het perspectief voor boeren kan worden vergroot door onder andere een verlaging van de waterschapsbelastingen en het verstrekken van subsidies. Zoals hierboven al aangegeven zijn de waterschappen co-financier van diverse regelingen. Daarnaast kennen waterschappen

vergoedingsregelingen, onder andere in de vorm van beheerovereenkomsten en 'groen-blauwe diensten', als bedrijven een positieve bijdrage aan het waterbeheer leveren. Voor aanpassing van de waterschapsbelastingen wordt door de minister van IenW een wetsvoorstel voorbereid. Hierin is de mogelijkheid opgenomen dat waterschapsbesturen bij het bepalen van de verdeling voor de watersysteemheffing tussen de verschillende betalende categorieën (ongebouwd, gebouwd, natuur), rekening kunnen houden met eventuele *bijdragen* die zij leveren aan de waterbeschikbaarheid en de waterkwaliteit. De waterschappen hopen op een voorspoedig wetgevingstraject zodat zij in 2025 van deze mogelijkheid gebruik kunnen maken. Tussen de regels van het advies lezen wij dat de waterschappen hun belastingsysteem zouden kunnen inzetten om ontwikkelingen te belonen of te beprezen. De waterschappen staan open voor deze suggestie om belastingen in te zetten als stimulans voor en ondersteuning van waterinclusieve landbouwwormen. Voorstellen hiervoor zouden kunnen worden ontwikkeld in het door de minister van IenW aangekondigde traject 'Toekomstbestendige bekostiging van het Nederlandse waterbeheer', in vervolg op het genoemde wetgevingstraject. Het is de bedoeling dat hierin naar de bekostiging van het totale waterbeheer in Nederland wordt gekeken, dus niet alleen naar het belastingstelsel van de waterschappen.

We hopen op deze manier op een constructieve manier bij te dragen aan de discussie over de transitie van het landelijk gebied en vernemen graag uw reactie.

Hoogachtend,

Rogier van der Sande
Voorzitter